

Els cursets de selecció professional a l'Escola
Normal de Lleida (1931-1936): una
presentació de la documentació pedagògica i
administrativa existent per al seu estudi¹
*The Professional Selection Courses at the Teacher
Training College of Lleida (1931–1936):
A Presentation of the Existing Pedagogical and
Administrative Documentation for Their Study*

Meritxell Simón Martín
meritxell.simon@udl.cat
Universitat de Lleida (Espanya)

Glòria Jové Monclús
gloria.jove@udl.cat
Universitat de Lleida (Espanya)

Celio Hernández
ceherto@gmail.com
Universitat de València (Espanya)

Mark Lapiedra
mark.lapiedra@udl.cat
Universitat de Lleida (Espanya)

Data de recepció de l'original: 31/07/2025

Data d'acceptació: 06/10/2025

¹ Els autors agraeixen el suport dels arxivers que han permès la consulta dels manuscrits utilitzats en aquest estudi, especialment la Pepita Raventós (UdL) i la Neus Jaumot Serra (UB).

RESUM

Aquest article se centra en la celebració dels cursets de selecció professional (1931-1936) a la província de Lleida. Presenta la documentació consultada fins al moment, relativa a aquest procés de formació i selecció del Magisteri a l'Escola Normal, mixta i dirigida per Josepa Úriz Pi, membre del moviment de renovació pedagògic lleidatà Batec. Aquesta documentació es troba al Servei d'Arxiu i Gestió de Documents de la Universitat de Lleida, a l'Arxiu Històric i Patrimoni Documental de la Universitat de Barcelona i a l'Arxiu General de l'Administració a Alcalá de Henares. L'article posa en relleu la naturalesa administrativa i pedagògica d'aquests manuscrits i en ressalta el potencial per a l'estudi de com es va materialitzar la legislació relativa als cursets, dissenyada i decretada des de Madrid, a la província de Lleida. L'article esbossa com aquesta documentació ens permet apuntar cap a la hipòtesi de treball que actualment estem desenvolupant: el possible vincle pedagògic entre els cursets tal i com es van concretar a l'Escola Normal de Lleida, especialment els del 31, i el moviment de renovació pedagògica lleidatà Batec, molt influenciat pel pedagog francès Célestin Freinet.

PARAULES CLAU: Segona República, formació de mestres, cursets de selecció professional, Escola Normal de Lleida, Josepa Úriz Pi, moviment Batec.

RESUMEN

Este artículo se centra en la celebración de los cursillos de selección profesional (1931-1936) en la provincia de Lleida. Presenta la documentación consultada hasta el momento, relativa a este proceso de formación y selección del Magisterio en la Escuela Normal, mixta y dirigida por Josepa Úriz Pi, miembro del movimiento de renovación pedagógica leridano Batec. Esta documentación se encuentra en el Servicio de Archivo y Gestión de Documentos de la Universidad de Lleida, en el Archivo Histórico y Patrimonio Documental de la Universidad de Barcelona y en el Archivo General de la Administración en Alcalá de Henares. El artículo pone de relieve la naturaleza administrativa y pedagógica de estos manuscritos y resalta su potencial para el estudio de cómo se materializó la legislación relativa a los cursillos, diseñada y decretada desde Madrid, en la provincia de Lleida. El artículo esboza cómo esta documentación nos permite señalar la hipótesis de trabajo que actualmente estamos desarrollando: el posible vínculo pedagógico entre los cursillos tal y como se concretaron en la Escuela Normal de Lleida, especialmente los de 1931, y el movimiento de renovación pedagógica leridano Batec, muy influenciado por el pedagogo francés Célestin Freinet.

PALABRAS CLAVE: Segunda República, formación de maestros, cursillos de selección profesional, Escuela Normal de Lleida, Josepa Úriz Pi, movimiento Batec.

ABSTRACT

This article studies the “cursillos de selección profesional” during the Second Spanish Republic (1931-1936) in the province of Lleida. It presents the documentation we have consulted so far to study this primary school public examinations at the Normal School of Lleida, directed by Josepa Úriz Pi, member of the Lleida pedagogical renewal movement Batec. This documentation is in the Archive and Document Management Service of the University of Lleida, the Historical Archive and Documentary Heritage of the University of Barcelona and the General Archive of the Administration in Alcalá de Henares. The article highlights the administrative and pedagogical nature of these manuscripts as well as their potential for the study of how the legislation relating to these public examinations, designed and decreed from Madrid, was put into play in the province of Lleida. The article outlines how this documentation allows us to point to the working hypothesis we are currently developing: the possible pedagogical connection between the training courses as they were implemented at the Normal School of Lleida, especially those of 1931, and the Leridan pedagogical renewal movement Batec, which was strongly influenced by the French educator Célestin Freinet.

KEYWORDS: Second Spanish Republic, Teacher Education, *Cursillos de Selección Profesional*, Normal School of Lleida, Josepa Úriz Pi, Batec educational movement.

1. INTRODUCCIÓ

Els cursets de selecció professional són una temàtica historiogràfica que ha sigut abordada, de forma específica, en cinc províncies: Càceres,² Cuenca,³

² Francisco Javier Alejo Montes, “Los planes de estudios de la Escuela Normal del Magisterio Primario de Cáceres en la Segunda República,” *Historia de la Educación. Revista interuniversitaria*, no. 37 (2018): 365-382.

³ María del Pilar García Salmerón, “Repercusiones conquenses a algunas disposiciones político-educativas emanadas desde la Dirección General de Primera Enseñanza durante el mandato de Rodolfo Llopis,” *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, no. 43 (2002): 61-71.

Ourense,⁴ Valladolid⁵ y Zamora.⁶ L'enfocament provincial ha permès analitzar tant la dimensió pedagògica com la logística d'aquests processos, establerts pels decrets ministerials de la Segona República. Aquests treballs aporten dades sobre nombre de participants, places vacants o incidències, alhora que descriuen l'oposició d'aspirants que, tot i haver superat les oposicions de 1928, no havien obtingut plaça i van intentar boicotejar aquest nou sistema d'accés al Magisteri. Les fonts primàries analitzades inclouen documents oficials i administratius, la premsa generalista, local, i pedagògica, i publicacions educatives de l'època. En els casos de Cuenca i Valladolid, els investigadors incorporen fonts elaborades pels mateixos cursetistes, que ofereixen una visió interna de la seva experiència formativa. En conjunt, aquests estudis posen de relleu que la legislació, dissenyada a la capital, es va concretar de manera específica segons el context provincial, evidenciant diferències geogràfiques.

La nostra contribució a aquesta temàtica historiogràfica se centra en l'anàlisi dels cursets de selecció professional a les terres de Ponent. En el seu llibre, *L'Escola Normal de Lleida. Una crònica dels seus primers 100 anys, 1841-1940* (1994), Amparo Miñambres ofereix una visió històrica del primer centre de formació d'educadors d'aquesta província. Partint de la documentació del Fons de l'Escola Normal de Lleida (1841-1850), que es troba al Servei d'Arxiu i Documentació de la Universitat de Lleida, Miñambres només menciona els cursets de forma summament breu. La seva anàlisi ens permet, però, comprendre el rerefons en el qual es van materialitzar els cursets en aquesta província: essencialment, la reestructuració logística i pedagògica que va viure el que va a passar a ser l'Escola Normal de Magisteri Primari, sota la direcció de Josepa Úriz Pi, membre destacat del grup de renovació pedagògica lleidatà Batec, com a resultat de la fusió de l'Escola Normal Femenina i la Masculina – especialment les dificultats logístiques i les discrepàncies ideològiques que va suposar la posada en marxa del Pla Professional del 29 de setembre de 1931.

També prenent com a punt de partida el Fons de l'Escola Normal de Lleida, en aquest article presentem la natura i la riquesa de la documentació

⁴ Xosé Manuel Cid Fernández, i María Dolores Candedo Guntúriz, "Cursillo de selección y actividades de formación permanente del magisterio republicano en Ourense," *Educació i Cultura: revista mallorquina de Pedagogia*, no. 8-9 (1990): 133-140.

⁵ Eduardo Castaño Verdejo, "Procesos de selección del profesorado de primera enseñanza en el distrito universitario de Valladolid (1931-1939)" (Trabajo de Fin de Máster, Universidad Valladolid, 2021)

⁶ Leoncio Vega Gil, "Hacia la formación universitaria del maestro. Zamora (1931-1936)," a *L'Université en Espagne et en Amérique Latine du Moyen Âge à nos jours*, ed. Jean-Louis Guereña i Ève-Marie Fell (Tours: Presses universitaires François-Rabelais, 2017), 203- 222.

relacionada amb la Formació de Mestres d'aquest fons així com de col·leccions relacionades amb aquesta temàtica que es troben a l'Arxiu Històric i Patrimoni Documental de la Universitat de Barcelona i a l'Arxiu General de l'Administració a Alcalá de Henares. Aquesta cartografia documental ens serveix de punt de partida per continuar elucidant la nostra hipòtesi de treball: la possible relació pedagògica entre la manera com es van materialitzar els cursos a l'Escola Normal de Lleida, especialment els de 1931, i el moviment de renovació educativa lleidatà Batec, fortament inspirat per les propostes del pedagog francès Célestin Freinet.

2. EL MOVIMENT BATEC

El moviment Batec va sorgir als anys vint quan un grup de mestres lleidatans, sobretot rurals, va començar a reunir-se al Cafè Express i a les seves escoles per donar-se suport pedagògic i professional. Amb la revista *Escola*, impulsada per la directora de l'Escola Normal Femenina de Lleida, Josepa Úriz, van difondre la seva perspectiva pedagògica, integrant diversos corrents de l'Escola Nova. En línia amb els ideals educatius promoguts pel Govern provisional de la República, la seva pedagogia era activa, participativa, tot situant l'infant com a protagonista del seu aprenentatge. Batec entenia l'educació com una eina de transformació social i promovia una escola laica, inclusiva i democràtica, buscant formar ciutadans crítics, responsables i creatius en el marc d'una escola compromesa amb la realitat i les necessitats de la comunitat. Apostava per metodologies innovadores inspirades en les idees de Decroly, Dewey, Ferrière i Montessori, amb especial ús de les tècniques Freinet, com la impremta escolar, la revista escolar, els intercanvis epistolars interescolars i les assemblees de classe. El 1932 van fundar la Cooperativa espanyola de la tècnica Freinet, que edità la revista *Col·laboración* i organitzà congressos sobre impremta, cinema i materials escolars.⁷

Tal com apuntem en aquest article, aquest entorn batequista va connectar amb la formació docent republicana, incidint en la materialització dels cursos

⁷ Fernando Jiménez Mier y Terán, *Batec. Historia de vida de un grupo de maestros* (Lleida: Edicions de la Universitat de Lleida, 2007).

de selecció professional a l'Escola Normal de Lleida.⁸ La nostra línia de recerca aposta per una hipotètica «freinetització» batequista dels cursets de selecció, especialment els del 31, per mitjà dels escrits «autobiogràfics» que els cursetistes havien d'escriure al final de cada jornada de formació, és a dir, les “quartilles” que promulgaven els decrets del 3 de juliol de 1931, i el decret del 2 de juliol de 1935.⁹ Per tal de contextualitzar aquesta línia de recerca, a continuació fem una presentació de la documentació administrativa i pedagògica que apunta cap a aquest vincle pedagògic entre els cursets i Batec. Aquest buidatge documental esdevé un requisit metodològic previ que possibilita una futura anàlisi acurada de les implicacions de la presència batequista en els cursets, inclosa la seva possible configuració “freinetista”.

3. DOCUMENTACIÓ ADMINISTRATIVA

El Fons de l'Escola Normal de Lleida compta amb documentació relacionada amb la gestió dels cursets de formació professional del 1931, tant aquells específics per a opositors del 28 que no van ser inclosos en cap de les llistes de gràcia, és a dir, els regits pel Decret del 24 de juliol de 1931 i l'Ordre del 25 d'agost del mateix any, com els cursets pròpiament dits, és a dir, els regits pel Decret del 3 de juliol de 1931 i les ordres del 25 d'agost i 31 d'octubre d'aquest mateix any. La documentació inclou les instàncies presentades pels cursetistes opositors del 28 (UdL FCE/080003) i una mostra incompleta d'actes que fan referència a la constitució dels tribunals, a l'acord del pla de treball, a l'elecció dels formadors, així com aspectes logístics (espais, horaris, material) i incidències (UdL FCE/080003, UdL FCE/145003, UdL FCE/145002, UdL FCE/078002). Aquesta documentació administrativa es complementa amb la de l'Arxiu General de l'Administració (que conserva les nòmimes, AGA 3210702), i la de l'Arxiu Històric i Patrimoni Documental de la Universitat de Barcelona, que inclou les actes de l'Exercici 3 del cursets del

⁸ Glòria Jové Monclús i Meritxell Simón-Martín, “Los cursillos de Selección a l'Escola Normal de Lleida: proposta formativa en xarxa,” *Shikar: revista del Centre d'Estudis Comarcals del Segrià*, no. 11 (2024): 77-82.

⁹ Meritxell Simón-Martín i Glòria Jové Monclús, “Los Cursillos de Selección Profesional en la Escuela Normal de Lleida (1932): una revisión historiográfica,” *Historia y Memoria de la Educación*, no. 19 (2024): 49-78; Meritxell Simón-Martín, Glòria Jové Monclús i Felip Niubó Gassol, “El mar com a paisatge pedagògic: Freinet, el moviment Batec, i els cursillos de selecció professional a l'Escola Normal de Lleida,” *Temps d'educació*, no. 66 (2024): 11-34.

1931 (UB 02/4866), les llistes amb la puntuació obtinguda pels cursetistes del districte universitari en cadascun dels 3 exercicis de 1931 (UB 11/4119), sol·licituds de certificats enviades per cursetistes del districte universitari (UB 11/3617), així com documentació administrativa relativa a la gestió de l'Escola Normal de Lleida femenina i masculina en general (UB 02/2613, UB 02/4686, UB 11/4122).

En base a aquesta documentació administrativa, sabem que, a Lleida, els cursets especials per a opositors del 28 van tenir lloc del 15 de setembre al 6 d'octubre de 1931. Els 3 membres del tribunal eren membres del moviment Batec.

Taula 1. Membres del Tribunal de la província de Lleida dels cursets de 1931 per a opositors del 28 (UdL FCE/080003, *Gaceta* p. 252 del 9 de setembre de 1931).

President	Josep Piñol Mirada (director de l'Escola Normal Masculina de Lleida)
Secretari	Jesús Sanz Poch (normalista)
Vocal	Josepa Úriz Pi (directora de l'Escola Normal Femenina de Lleida)

Font: Elaboració pròpia.

L'equip docent incloïa, a més a més, els normalistes Manuela Pérez Solsona i Salvador Roca. El pla de treball de l'exercici A (corresponent a les lliçons teòriques a les que els cursetistes havien d'assistir durant 15 dies) va consistir en 30 temes. Alguns d'aquests, com l'ideari d'una escola única, activa i unitària, reflecteixen la perspectiva pedagògica republicana i batequista, i evidencien la intenció dels legisladors – i dels membres de Batec responsables dels cursets – no només de seleccionar candidats, sinó també de formar-los en els principis educatius que van quedar plasmats en l'article 48 de la Constitució.¹⁰

Les actes (UdL FCE/080003) també ens permeten conèixer l'ordre de lectura i la temàtica tirada a sort de l'Exercici A, és a dir, les explicacions orals que els opositors havien de llegir davant del Tribunal, i de l'Exercici B, és a dir, els temes de les lliçons tirades a sort que els cursetistes havien d'explicar a un grup de nens durant 20 minuts. En aquestes actes apareixen l'ordre de presentació, la temàtica assignada a cada cursetista, així com els noms d'algunes escoles locals on va tenir lloc aquesta activitat pràctica. L'anàlisi dels mestres que van exercir en aquestes escoles ens permetrà fer una cartografia de les poblacions on van exercir batequistes que van col·laborar amb els cursets.

¹⁰ Mariano Pérez-Galán, *La enseñanza en la Segunda República Española* (Madrid: Edicusa, 1975), p. 61-96.

Inicialment es van presentar 35 opositors (24 dones i 11 homes), però les actes ens informen de tres baixes: 1 per no haver entregat la documentació correcta a temps i 2 en senyal de protesta. Al final del procés d'oposició, es van atorgar 9 places: 3 per a homes i 6 per a dones. Els noms dels opositors d'aquesta edició dels cursets, així com de les posteriors, amb noms destacats com Pau Farrús¹¹ o Dolors Piera¹², ens està permetent fer una cartografia de les poblacions on van exercir cursetistes que van formar part del moviment Batec.¹³

No tenim constància de les visites que, segons el Decret del 24 de juliol del 1931, aquests opositors guardonats van rebre durant el seu interinatge de la mà d'un professor i d'un inspector als tres mesos de començar a exercir. Ara per ara, tampoc tenim constància d'aquells opositors del 28 que van formar part de les llistes de gràcia i que exercien en escoles de forma interina. Segons el Decret del 24 de juliol del 1931, van ser visitats trimestralment durant 1 any i avaluats per un inspector i un professor normalista designats pel Consell provincial de Primer Ensenyament, en base a una presentació oral de la seva tasca professional i un resum escrit d'aquesta.

Pel que fa als cursets del 31, és a dir, aquells regits pel Decret del 3 de juliol de 1931 i les ordres del 25 d'agost i 31 d'octubre d'aquest mateix any, en principi havien de començar el 26 d'octubre de 1931 (Decret 24 d'agost 1931). La data va ser posposada al 9 de novembre (Decret 31 d'octubre 1931). A Lleida van començar el 12 de febrer de 1932 (UdL FCE/099003) i van acabar el 2 d'agost d'aquest mateix any (UB 02/4866). La fragmentació de les actes (UdL FCE/078002, UB 02/4866) no ens permet establir amb exactitud els membres del Tribunal de l'Exercici 1 dels cursets de 1931, ja que en elles s'han trobat alteracions en el tribunal proposat inicialment (Ordre del 31 d'octubre de 1931). Tot i així, com en el cas anterior, trobem membres del moviment Batec: Josepa Úriz Pi, Pedro Santaló, Santos Vicente, José de Tapia i Patricio Redondo.

¹¹ Glòria Jové Monclús, "Viatges escolars a través del temps a partir d' un quadern de rotació del mestre Pau Farrús," *Mascaña: revista d'estudis del Pla d'Urgell*, no. 6 (2015): 45-60.

¹² Salomó Marquès Sureda "Dolors Piera Llobera: passió per l'escola i la política," a *Les mestres freinetistes dels anys trenta*, ed., Ferran Zurriaga i Agustí (Castelló: Universitat Jaume I, Servei de Comunicació i Publicacions, 2013), 15-28.

¹³ Jové i Simón-Martín, "Los cursillos de Selección a l'Escola Normal de Lleida: proposta formativa en xarxa," 77-82.

Taula 2. Tribunal designat per la Direcció General de Primer Ensenyament per als cursets de 1931 (*Gaceta* 305 de l'1 de novembre de 1931).

Tribunal 1	José Geli (normalista); Josepa Úriz Pi (normalista); Emili Tost (inspector); Mercedes Caudevilla (inspectora); Pedro Santaló (mestre)
Suplents	Santos Vicente (mestre); José de Tapia (mestre)

Font: Elaboració pròpia.

A l'acta del 4 de novembre de 1931 (UdL FCE/078002) s'informa que Mercedes Caudevilla està de baixa per maternitat i no pot formar part del Tribunal; Pedro Santaló renuncia perquè té una filla que concorria als cursets (Dolores Santaló Puig). En el seu lloc són cridats a formar part del Tribunal el suplent Santos Vicente Baldoví, regent, i José de Tapia. Santos Vicente Baldoví al·lega la mateixa raó que Santaló (Sámara Vicenta Vicente García, membre de Batec) i, com que no hi ha més suplents, es procedeix a avisar la Direcció General de Primer Ensenyament. En l'acta del 8 de novembre de 1931 queda constatat que es reuneix el claustre i s'acorden nous moviments al Tribunal. Per una banda, el director en funcions, José Piñol, exposa que s'ha rebut un telegrama de la Direcció General autoritzant l'Escola Normal a nomenar persones substitutes. Es llegeix un ofici de José Geli en què renuncia també al seu càrrec de vocal del Tribunal. Per unanimitat, es designa per substituir José Geli la normalista Manuela García Fernández. Per reemplaçar Santos Vicente Baldoví es tria el mestre Patricio Redondo, membre de Batec.

Taula 3. Tribunal dels cursets de 1931 a la província de Lleida (UdL FCE/078002).

Tribunal 1	Josepa Úriz (presidenta), José de Tapia (secretari), Emili Tost, Manuela García, Patricio Redondo (vocals – mestres).
------------	---

Font: Elaboració pròpia.

Tot i així, no hi ha constància documental que aquest sigui el Tribunal definitiu ja que els cursets començarien tres mesos després.

En quant a l'equip docent i al pla de treball corresponent a l'Exercici 1, la documentació també ens indica la presència de mestres batequistes: Josepa Úriz Pi, Patricio Redondo, José de Tapia, Alejandro Tarragó i Maria Rich, així com una línia pedagògica d'essència republicana, amb temàtiques com la cooperació i l'escola, l'escola activa, la coeducació, o l'ensenyament en llengua materna.

Pel que fa a l'Exercici 2, ara per ara no es té constància de les escoles que van acollir les pràctiques dels cursetistes. En quant a l'Exercici 3, que va tenir lloc a la Universitat de Barcelona, les actes ens indiquen que el Tribunal –

format pels presidents dels tribunals provincials –, inclou 1 batequista (Josepa Úriz Pi).

Taula 4. Tribunal de l'Exercici 3 dels cursillos de 1931 (UB 02/4866).¹⁴

President	José Amorós Barra (Catedràtic UB)
Secretari	José Vergés Fábregas
Vocals	José Juncal, Encarnación Cuscurita, Salvador Grau, M ^a de la Mercedes Usúa, Josepa Úriz, Juan Gomis

Font: Elaboració pròpia.

A més a més, les actes ens indiquen que l'Exercici 3 va dividir-se en tres torns. El primer va correspondre als cursetistes de les Illes Balears, Girona i Lleida i va desenvolupar-se del 4 de juliol fins al 2 d'agost de 1932. El segon torn, va correspondre a la província de Barcelona, començant el 23 de novembre i acabant el 22 de desembre. L'últim torn va correspondre als cursetistes de Tarragona, del 9 de gener al 9 de febrer de 1933. Els tres torns van ser avaluats pel Tribunal a dalt mencionat. Aquest Exercici 3 va alternar l'assistència a conferències i l'observació de lliçons pràctiques. D'aquestes activitats, els cursetistes devien d'elaborar una memòria al final de la jornada. Pel que fa al torn que afecta a Lleida, els cursetistes van dividir-se en quatre grups, i cadascun d'aquests en dos subgrups (A i B), creant un total de vuit subgrups per al primer torn. Els formadors (inclosos 1 batequista: Jesús Poch) i les temàtiques de les conferències inclouen temàtiques relacionades amb la filosofia, la psicologia, la pedagogia, història, literatura, geografia humana i física.

Pel que fa a les pràctiques impartides per tots els membres del Tribunal, aquestes es dividien en dos tipus, pràctiques d'organització escolar (amb visites a grups escolars) i pràctiques d'extensió cultural (amb visites a museus i arxius). L'anàlisi del equip docent de les escoles on es van realitzar aquestes pràctiques ens permetrà avaluar les implicacions de la presència de la batequista Josepa Úriz Pi com a membre del jurat a través de la seva xarxa de contactes en l'àmbit pedagògic a Barcelona, per exemple, amb l'Escola del mar o l'Institut-Escola.

A banda d'això, els cursetistes van fer una visita d'estudi de lliure elecció amb la seva corresponent redacció. Els grups 3 i 4, la feren el 14 de juliol i els dels grups 1 i 2, l'1 d'agost. Als cursets de 1931 van ser admesos 215

¹⁴ Només s'especifica el càrrec dels membres dels tribunals de Lleida, no els del districte universitari.

opositors: 104 homes i 111 dones. Segons les actes (UB 02/4866), es van atorgar 70 places: 31 per a homes i 39 per a dones.

La documentació administrativa dels cursets de 1933, regits pel Decret del 7 de juny de 1933, i les ordres del 17 i 20 de juny del mateix any, es troba a l'Arxiu Històric i Patrimoni Documental de la Universitat de Barcelona. S'han conservat les actes del Tribunal 2 corresponents als Exercicis 1, 2 i 3 (UB 11/3595), instàncies presentades per cursetistes de la província de Barcelona (UB 11/4131), llistes de la puntuació obtinguda pels cursetistes del districte universitari en cadascun dels 3 Exercicis (UB 11/4119), sol·licituds de certificats enviades per cursetistes del districte universitari (UB 11/3617), així com documentació administrativa relativa a la gestió de l'Escola Normal de Lleida femenina i masculina en general (UB 02/2613, UB 02/4686, UB 11/4122).

La documentació consultada fins al moment ens permet conèixer les dates dels cursets de 1933 a l'Escola Normal de Lleida. L'Exercici 1 va tenir lloc de l'11 al 27 de setembre; l'exercici 2 del 10 d'octubre a l'12 de novembre, i l'exercici 3 de l'1 al 18 de desembre de 1933 (UB 11/3595, UB 11/4036). Segons l'Ordre del 22 d'agost de 1933, els tribunals de Lleida per als Exercicis 1, 2 i 3 incloïen, inicialment, 3 batequistes: Josepa Úriz Pi, Patricio Redondo i Fermin Palau Caselles.

Taula 5. Tribunal dels cursets de 1933 designat per la Direcció General de Primer Ensenyament (*Gaceta* 235 del 23 d'agost de 1933).

Tribunal 1	Josepa Úriz, José Geli (normalistes); José Lloveras, Josepa Malen (inspectors); Mariano López Fernández (mestre)
Tribunal 2	Teresa Tuduri, Felip Solé (normalistes); Ramón Sugrañes, Juan Herrero Vila (inspectors); Fermin Palau Caselles (mestre)
Suplents	Manuel Pérez Solsona (normalista); Angel Rosell (inspector); Manuel Garcia Gascón (mestre)

Font: Elaboració pròpia.

Les actes (UB 11/3595) ens permeten matisar aquesta nominació oficial. Per raons que no es precisen, en Mariano López Fernández renuncia, igual que en Fermín Palau Caselles. Aquest últim s'intenta substituir pel batequista Patricio Redondo. No compareixent a la nominació, s'acaba nomenant al suplent Manuel Garcia Gascón. El Tribunal no queda així, sinó que, en la seva composició final, el president passa a ser Juan Herrero Vila, el secretari esdevé Manuel Garcia Gascón, Felisa Lluch Campaña passa a substituir Felip Solé Olivé, i Teresa Tuduri Sánchez i Ramon Sugrañes Marín actuen com a vocals.

Taula 6. Tribunals dels cursets de 1933 a la província de Lleida (UB 11/3595).

Tribunal 1	José Lloveras (president), Santiago Farray (secretari), Josepa Úriz, José Geli, i Josepa Malen (vocals)
Tribunal 2	Juan Herrero Vila (president), Manuel Garcia Gaston (secretari), Felisa Lluch Campaña, Teresa Tuduri Sánchez i Ramon Sugrañes Mariné (vocals)

Font: Elaboració pròpia.

Pel que fa al pla de treball i als formadors (amb 1 batequista: Antoni Claverol Castells), només s'han conservat els del Tribunal 2, que recollim a la Taula 11. Com en els casos anteriors, el pla inclou temàtiques afins als ideals educatius republicans i batequistes, com l'escola unitària, l'escola unificada o la col·laboració escolar.

Pel que fa a l'exercici 2, l'itinerari de visites que els membres de Tribunal 2 van fer als cursetistes en pràctiques inclou poblacions com Alamús, Menàrguens, Vinaixa, Balaguer, Gerp, Vilanova de la Barca i Cervera. Com ja hem mencionat, l'estudi dels mestres que exercien en aquestes poblacions ens permetrà establir vincles entre els cursets i els mestres batequistes que van participar-hi acollint els cursetistes a les seves escoles.

Pel que fa a l'Exercici 3, a diferència dels anteriors, el pla de treball dels cursets de 1933 està compost exclusivament per contingut tècnic, com sessions sobre geometria, història de l'art, geografia natural, història, literatura, geografia humana i psicologia infantil.

Als cursets de 1933 a la província de Lleida, van ser admesos 330 opositors: 162 al Tribunal 1 i 168 al Tribunal 2 (UB 11/3595). Al final del procés d'oposició, es van atorgar 103 places (Ordre del 22 d'agost de 1933 i Ordre del 30 de setembre de 1933). Segons les actes (UB 11/3595), al Tribunal 1 van aprovar 77 opositors (32 homes i 45 dones), dels quals van obtenir plaça 51 (21 homes i 30 dones). Al Tribunal 2 van aprovar 85 opositors (34 homes i 51 dones), dels quals van obtenir plaça 52 places (20 homes i 32 dones).

La documentació administrativa dels cursets de selecció professional del 1935, regits pels Decrets del 29 de desembre de 1934 i del 7 de juny de 1935 i per les Ordres del 12 i del 24 de juliol de 1935 es troba a l'Arxiu General de l'Administració i a l'Arxiu Històric i Patrimoni Documental de la Universitat de Barcelona. S'han conservat les actes (AGA 31/2963) i les instàncies (UB 11/3927, UB 11/3928). La documentació consultada fins al moment ens permet conèixer algunes de les dates dels cursets de 1935 a l'Escola Normal de Lleida. L'Exercici 1 va començar el 9 de setembre de 1935 i va consistir en un examen amb un tema a desenvolupar ("La fi de l'estiu") i dos problemes de

matemàtiques (ambdues proves tirades a sort). L'Exercici 2 va tenir lloc del 7 d'octubre al 7 de novembre i l'Exercici 3 del 12 al 20 de novembre.

Segons les actes (AGA 31/2963) i la *Gaceta* 223 de l'11 d'agost de 1935, el tribunal de Lleida no va comptar amb cap batequista. Una possible línia d'indagació ens portarà a analitzar en quina mesura el canvi de lideratge al si del Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts i de la Direcció de Primera Ensenyança, propi del bienni radical-cedista, hagués comportat l'absència de membres de Batec, fortament vinculats a l'esperit renovador del projecte republicà inicial del bienni azañista.

Taula 7. Tribunal dels cursets de 1935 nombrats per la Direcció General de Primer Ensenyament (AGA 31/2963, *Gaceta* 223 de l'11 d'agost de 1935).

President	Felip Solé Olivé (professor normalista)
Vocals	Angel Roset Abelló (inspector) i Enrica Rosiñol Melgosa (mestra)
Suplents	Maria Montserrat Vallés Marxuach (professora normalista), Ramon Sugrañes Mariné (professor normalista) i Teresa Pedrerol Viñas (mestra)

Font: Elaboració pròpia.

Segons les actes (AGA 31/2963), per a l'Exercici 2 es va acordar un pla de treball dividit en dues parts (conferències amb redacció d'un resum al final de la jornada i lectura d'un dels temes de les conferències). Aquest incloïa temes de lingüística, organització escolar, i medi natural.

L'Exercici 3 va consistir en una lliçó pràctica per part dels cursetistes, amb temàtiques com la digestió, el tabac, els astres, el pa, els esports, o l'home primitiu.

Seguint la tendència incipient dels cursets del 33, els plans de treball dels exercicis 1, 2 i 3 dels del 35 estan compostats exclusivament per matèries de contingut científic, sense cap referència als valors educatius dels legisladors.

A la província de Lleida es van presentar 155 candidats: 84 dones i 71 homes (AGA 31/2963). El Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts va atorgar 38 places: 17 per a homes i 21 per a dones (*Gaceta* 223 de l'11 d'agost de 1935).

En definitiva, la documentació administrativa descrita en aquest apartat posa de manifest la presència de membres batequistes en la materialització dels cursets a l'Escola Normal de Lleida excepte en l'edició de 1935. La combinació d'aquests mestres progressistes amb altres professionals de l'educació (normalistes, inspectors, mestres) que no compartien la mateixa orientació podria relacionar-se amb la tesi de Miñambres, quan assenyala

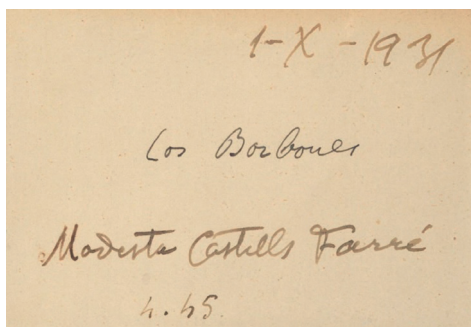
les discrepàncies ideològiques derivades de la reestructuració pedagògica i organitzativa que comportà la transformació de l'Escola Normal de Magisteri Primari, resultat de la fusió de l'Escola Normal femenina i la masculina, així com de la posada en marxa del Pla Professional del 29 de setembre de 1931. Partint de la cartografia arxivística descrita, ens proposem aprofundir en l'impacte administratiu que pogué tenir la presència de figures batequistes tan rellevants com Josepa Úriz Pi, Jesús Sanz Poch, José de Tapia o Patricio Redondo, en la concreció dels cursets a Lleida, especialment en aspectes com la composició final dels tribunals, la concreció dels plans de treball i l'avaluació. La premsa local i pedagògica, que recull el desenvolupament dels cursets, ens permetrà desgranar aquestes tensions pedagògiques i ideològiques. Es amb l'objectiu de continuar establint les bases arxivístiques de l'estudi sobre la connexió entre els cursets i el moviment Batec que en l'apartat següent passem a descriure la documentació didàctico-pedagògica dels Fons que hem consultat fins ara.

4. DOCUMENTACIÓ DIDÀCTICO-PEDAGÒGICA

A més a més de la documentació administrativa, el Servei d'Arxiu i Gestió de Documents de la UdL, l'Arxiu Històric i Patrimoni Documental de la Universitat de Barcelona i l'Arxiu General de l'Administració a Alcalá de Henares custodien material pedagògic produït pels cursetistes i informes de valoració de les seves prestacions. En aquest sentit, respecte als cursets especials per a opositors del 28, la UdL conserva els resums redactats pels cursetistes durant els 15 dies de formació a l'Escola Normal, és a dir, corresponents a l'exercici A (UdL FCE 080003). Aquest material ens permetrà explorar com van concretar els membres del tribunal (tots batequistes) aquest mètode d'avaluació. Aquestes redaccions van acompanyades de les paperetes amb els títols de les temàtiques que els cursetistes havien d'explicar oralment, tirades a sort. Com ja hem mencionat abans, les actes ens permeten conèixer la temàtica dels Exercicis A i B. Es tracta d'una activitat oral i no es conserva cap informe de valoració per part dels membres del tribunal respecte a aquestes prestacions.

Pel que fa al material educatiu relacionat amb els cursets dels 31, la UdL conserva els resums redactats pels cursetistes durant el mes de formació a l'Escola Normal, és a dir, les quartilles on els candidats havien de plasmar les impressions de la formació rebuda durant l'Exercici 1 i que, a Lleida,

Imatge 1. Exemple de redacció corresponent a l'Exercici A dels cursats de 1931 especials per a opositors del 28 (UdL FCE 080003). *Font:* Servei d'Arxiu i Gestió de Documents, UdL.

Imatge 2. Exemple de papereta per al sorteig de presentacions orals corresponents als cursos de 1931 especials per a opositors del 28 (UdL FCE 080003). *Font:* Servei d'Arxiu i Gestió de Documents, UdL.

inclouen reflexions personals que connecten les temàtiques abordades i les classes pràctiques observades amb la seva pròpia experiència docent i ciutadana (UdL FCE/099003, UdL FCE/118007, UdL FCE/099004, UdL FCE/099005, UdL FCE/099006, UdL FCE/118008, UdL FCE/099007,

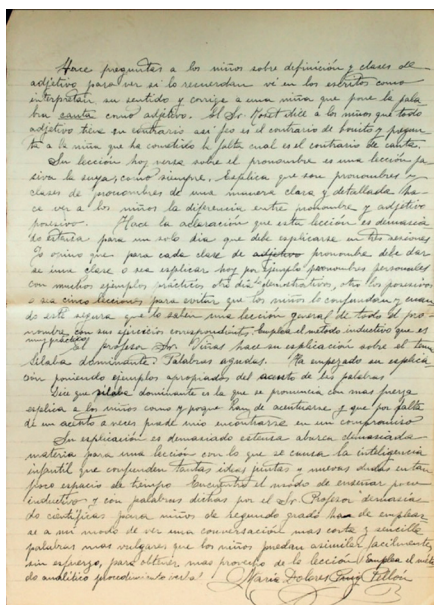
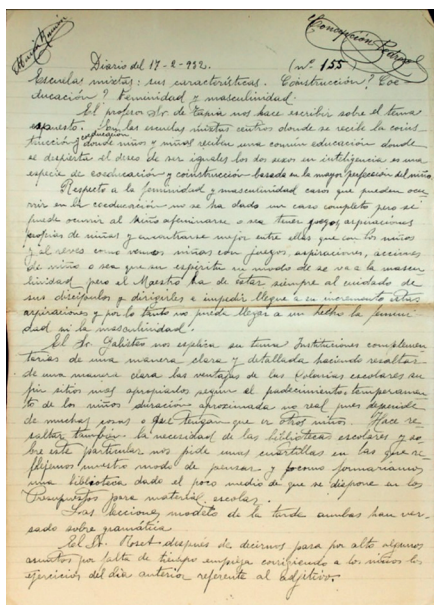
UdL FCE/118009, UdL FCE/099008, UdL FCE/099009, FCE/118002). Tenen forma de 11 diaris i daten del 12 al 25 de febrer de 1932.

Imatge 3. Diaris de classe corresponents a 11 dies de formació de l'Exercici 1 dels cursets de 1931. *Font:* Servei d'Arxiu i Gestió de Documents, UdL.

L'estudi d'aquest mètode d'avaluació – “autobiogràfic”, personal i crític – ens està permetent estudiar la possible «freinetització» batequista dels cursets de selecció.¹⁵ Els documents pedagògics corresponents a l'exercici 1 dels cursets de 1931 reflecteixen descripcions i valoracions subjectives elaborades pels cursetistes, molts d'ells altament compromesos socialment i crítics envers l'educació tradicional, i, inclús, la formació rebuda en el marc dels cursets, sobretot respecte a les lliçons model de l'exercici 1. Aquestes produccions projecten la polifonia de veus dels educands, situats al centre del procés d'aprenentatge, generant al final de l'input educatiu documents textuais i visuals que combinen síntesi i valoració crítica. En efecte, seguint els principis de l'Escola Nova incorporats per Freinet, els cursetistes descriuen i interactuen amb el context d'aprenentatge, consoliden la comprensió curricular, expressen emocions i percepcions, aprenen de l'alteritat i connecten la seva subjectivitat

¹⁵ Simón-Martín, Jové i Niubó, “El mar com a païssatge pedagògic: Freinet, el moviment Batec, i els cursillos de selecció professional a l'Escola Normal de Lleida,” 11-34; Meritxell Simón-Martín i Glòria Jové Monclús, “Life Writing as Assessment: Freinet Pedagogy in Primary Education Public Examinations during the Second Spanish Republic” (properament); Meritxell Simón-Martín i Glòria Jové Monclús, “Los cursillos de selección profesional (1931-1933): las cuartillas como método de formación y evaluación” (properament).

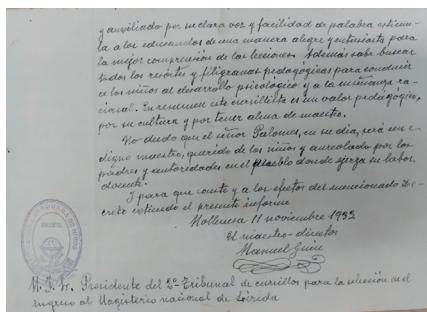
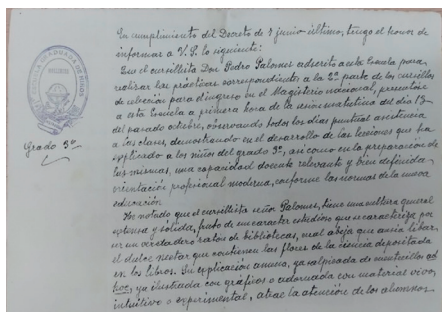
Imatge 4. Exemple de redacció corresponent al diari de classe del dia 17 de febrer de 1932, Exercici 1 dels cursos de 1931. Font: Digitalització DOC_0016, Caixa 3 (UdL FCE/099005), Servei d'Arxiu i Gestió de Documents, UdL.

amb la realitat educativa. Així forgen la seva identitat com a aprenents i com a professionals, exerciten creativitat i pensament crític, i transformen el seu protagonisme en autonomia davant la jerarquia, reflectint l'essència de la pedagogia freinetista. En definitiva, el mètode d'avaluació de les quartilles que es va concretar a Lleida prendria la forma d'un escrit «autobiogràfic» que compartiria similituds amb l'essència dels principis pedagògics de Freinet: situar l'aprenent al centre del procés d'aprenentatge i oferir-li l'oportunitat d'adquirir coneixements curriculars de forma proactiva i en connexió amb l'entorn i la seva realitat personal, d'expressar la seva individualitat, la seva creativitat i la seva maduresa cognitiva, així com d'exercir la seva capacitat crítica, i d'aportar-li un espai per forjar-se una identitat com a aprenent i membre de la societat.

Pel que fa a l'Exercici 2, no es té constància dels informes de pràctiques escrits pels cursetistes (tampoc dels informes dels avaluadors) ni de les redaccions escrites pels cursetistes sobre cultural general i pedagogia fonamental corresponents a l'Exercici 3. L'Arxiu Històric i Patrimoni Documental de

la Universitat de Barcelona conserva 1 informe de pràctiques escrit per un cursetista barceloní (Eloy Jiménez Peña, “diario de preparación de lecciones”, UB 02/5436) i les redaccions de l'Exercici 3 de cursetistes barcelonins (UB 02/3564, UB 02/3565) i tarragonins (UB 02/3329).

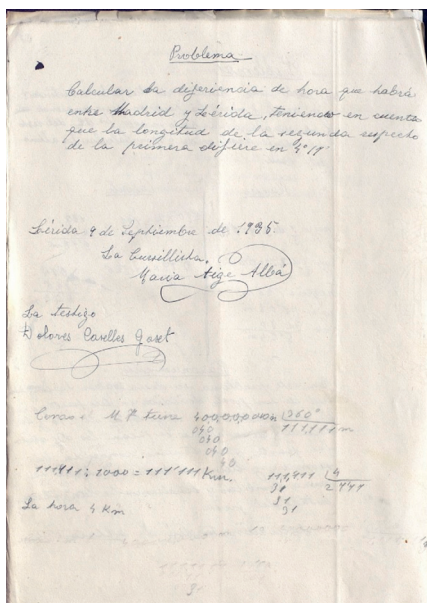
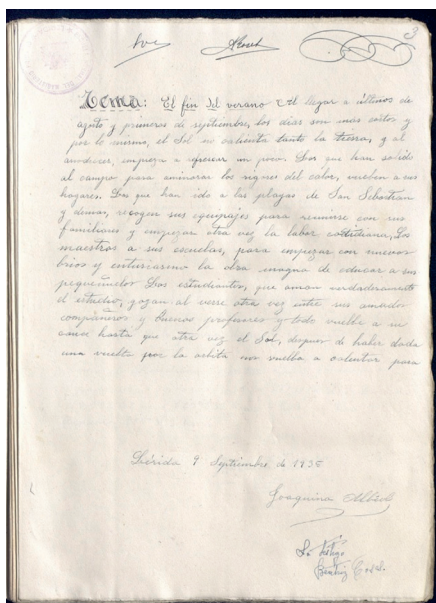
Respecte al material educatiu relacionat amb els cursos de 1933 a l'Escola Normal de Lleida, l'Arxiu Històric i Patrimoni Documental de la Universitat de Barcelona conserva els informes de pràctiques sobre els cursistes lleidatans, redactats pels mestres i directors d'escola que van supervisar aquest Exercici 2 (UB 11/4036). Aquests informes ens permeten obtenir els noms de les escoles, les activitats realitzades pels opositors, l'equip docent que els van acollir, així com la seva perspectiva avaluadora – elements que ens permetran avaluar l'impacte de la presència batequista a la materialització dels cursos a Lleida.

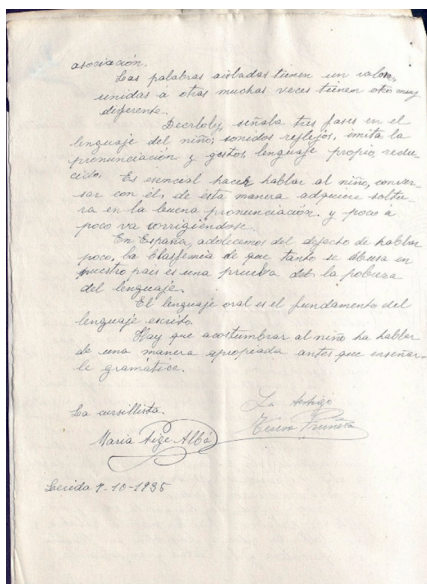
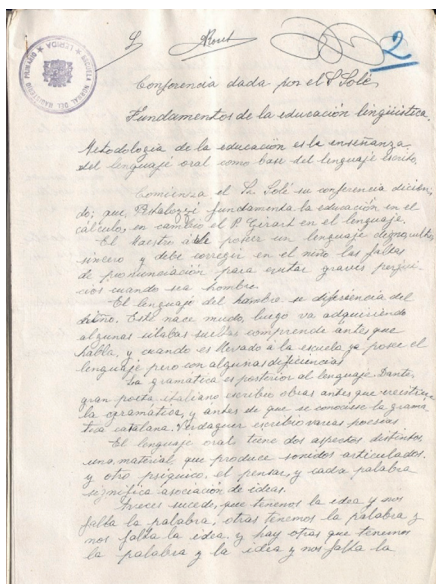
Imatge 5. Exemple d'informe d'avaluació corresponent a l'Exercici 2 dels cursets de 1933 (UB 11/4036). *Font:* UB 11/4036, Arxiu Històric i Patrimoni Documental de la Universitat de Barcelona.

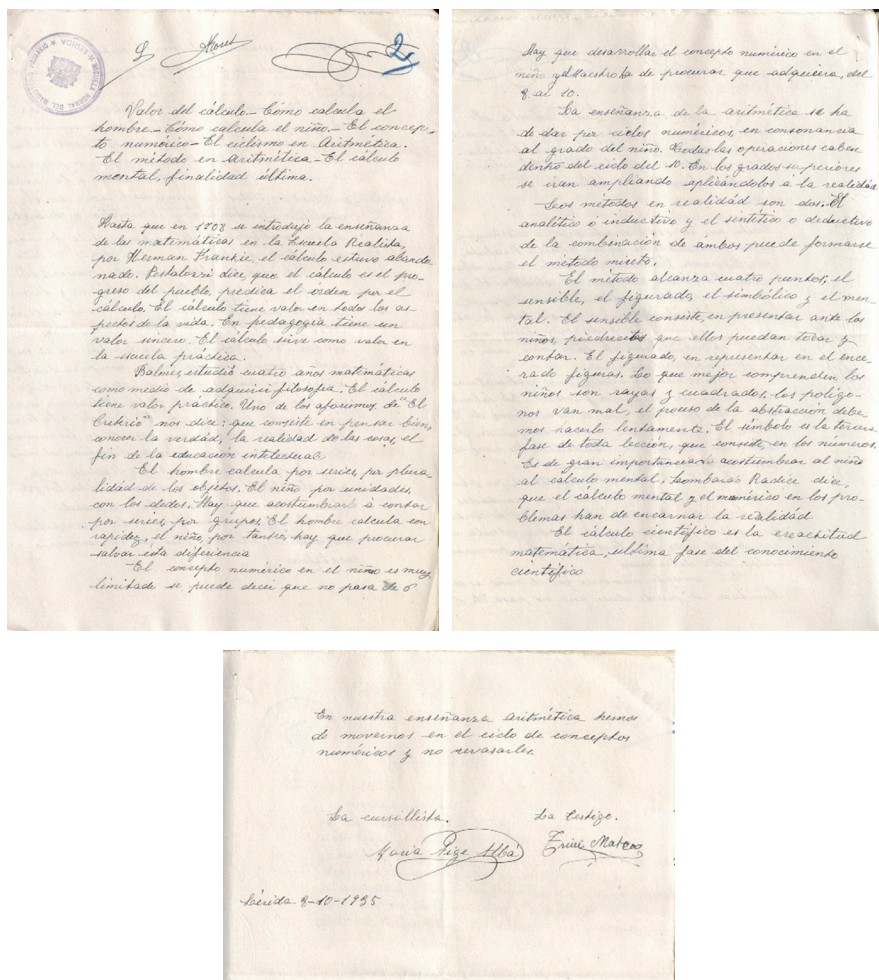
Aquest mateix arxiu també conserva les redaccions corresponents a les lliçons teòriques (UB 02/3932, UB 02/3933) i a les pràctiques (UB 11/4062) de l'Exercici 1, així com les redaccions escrites pels cursetistes on resumien les lliçons de cultura general i pedagogia fonamental de l'Exercici 3 (UB 11/3872); però aquestes redaccions només corresponen a cursetistes barcelonins.

Respecte al material educatiu relacionat amb els curssets de selecció professional del 1935, l'Arxiu General de l'Administració conserva les redaccions corresponents als Exercicis 1 i 2 (AGA 31/2962 i 31/2963) que, recordem, no va comptar amb cap membre del tribunal del moviment Batec. El contingut tècnic del pla de treball i la natura del mètode d'avaluació, que, allunyant-se de les quartilles "autobiogràfiques" dels curssets del 31, prenen la forma d'un examen teòric, ens permeten estudiar l'evolució dels curssets al llarg de les diferents edicions, tant a nivell legislatiu com de concreció a Lleida.

Imatge 6. Exemple d'escrits corresponent a l'Exercici 1 dels curssets de 1935 (AGA 31/2963).
Font: AGA 31/2963, Arxiu General de l'Administració, Alcalá d'Henares.

Imatge 7. Exemples d'escrits corresponent a l'Exercici 2 dels cursets de 1935 (AGA 31/2963).

Font: AGA 31/2963, Arxiu General de l'Administració, Alcalá d'Henares.

En definitiva, la documentació administrativa i pedagògica que hem consultat fins ara ens permet començar a comprendre com es van materialitzar a Lleida els cursets dissenyats i decretats des de Madrid, en termes de xifres, noms, vicissituds i idiosincràsies. Les dades col·lectades fins al moment ens alerten de l'evolució de la concreció dels cursets de 1931 a 1936 en termes

de membres de tribunal, de formadors, de temàtiques, d'exercicis i de mètodes d'avaluació. Aquestes diferències anirien en línia amb la pròpia evolució legislativa dels cursets, reflex del panorama politico-ideològic dels esdeveniments de la República i de la resposta del propi Magisteri.¹⁶ A més a més, aquesta documentació ens permet continuar elucidant la nostra hipòtesi de treball: la possible relació pedagògica entre la manera com es van materialitzar els cursets a l'Escola Normal de Lleida, especialment els de 1931, i el moviment de renovació educativa lleidatà Batec, fortament inspirat per les propostes del pedagog francès Célestin Freinet.

5. FUTURES ACTUACIONS ARXIVÍSTIQUES

En aquest article hem elaborat una cartografia de la documentació que hem consultat fins al moment al Servei d'Arxiu i Gestió de Documents de la Universitat de Lleida, a l'Arxiu Històric i Patrimoni Documental de la Universitat de Barcelona i a l'Arxiu General de l'Administració a Alcalá de Henares. També hem consultat l'Arxiu Històric de Lleida, l'Arxiu Central Administratiu de la Generalitat a Lleida i l'Arxiu Central del Ministeri d'Educació i Formació Docent. Cap de les consultes fetes a aquests arxius ha resultat fructífera. La nostra futura pista és la Inspecció de Primer Ensenyament, institució que va intervenir en l'avaluació dels cursetistes, sobretot en les seves pràctiques.

Per tal de complementar aquesta recerca arxivística, la pista que actualment estem explorant a nivell d'altres tipologies de fonts primàries es sobretot la premsa. A banda dels òrgans oficials (*Gaceta*, *BOP*) publicacions com *El magisterio español*, *El magisteri lleidatà* o el setmanari *L'Escola* estan sent valuosos per a apropar-nos a la diversitat de posicionaments respecte als cursets en el marc de la polarització política característica dels anys 30. L'ús de la premsa per a la nostra recerca posa de relleu l'opinió dels protagonistes d'aquest procés, cursetistes, formadors, legisladors, agents locals i ciutadans en general. Queda palès que una cerca d'altres exemplars de diversa ideologia durant el període pot donar una visió més àmplia de tots els punts de vista.

És en aquesta perspectiva de *treball en curs* que en aquest article hem presentat la documentació consultada fins al moment respecte a l'estudi dels

¹⁶ Meritxell Simón-Martín «Los cursillos de selección profesional: evolución legislativa (1931-1936)», (properament).

cursets de selecció professional (1931-1936) a la província de Lleida. Amb aquest hem volgut ressaltar el potencial d'aquesta documentació per al seu estudi des d'un punt de vista logístic-administratiu i didàctic-pedagògic. Posant de relleu el valor arxivístic i patrimonial de les fonts documentals comentades, convidem a la comunitat científica i a la ciutadania a animar-se a estudiar els cursets de selecció professional i el seu impacte pedagògic a les terres de Ponent. Nosaltres hi contribuïm analitzant les implicacions de la presència batequista en la concreció dels cursets a l'Escola Normal de Lleida, així com la «freinetització» batequista dels cursets de selecció, especialment els del 31, per mitjà dels escrits «autobiogràfics» que els cursetistes havien d'escriure al final de cada jornada de formació.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Alejo Montes, Francisco Javier. "Los planes de estudios de la Escuela Normal del Magisterio Primario de Cáceres en la Segunda República." *Historia de la Educación. Revista interuniversitaria*, no. 37 (2018): 365-382.
- Castaño Verdejo, Eduardo. "Procesos de selección del profesorado de primera enseñanza en el distrito universitario de Valladolid (1931-1939)." Treball de fi de màster, Universidad Valladolid, 2021.
- Cid Fernández, Xosé Manuel, i María Dolores Cándedo Guntúriz. "Cursillo de selección y actividades de formación permanente del magisterio republicano en Ourense." *Educació i Cultura: revista mallorquina de Pedagogia*, no. 8-9 (1990): 133-140.
- García Salemerón, María del Pilar. "Repercusiones conquenses a algunas disposiciones político-educativas emanadas desde la Dirección General de Primera Enseñanza durante el mandato de Rodolfo Llopis." *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, no. 43 (2002): 61-71.
- Jiménez Mier i Terán, Fernando. Batec. *Historia de vida de un grupo de maestros*. Lleida: Edicions de la Universitat de Lleida, 2007.
- Jové Monclús, Glòria. "Viatges escolars a través del temps a partir d' un quadern de rotació del mestre Pau Farrús." *Mascañà: revista d'estudis del Pla d'Urgell*, no. 6 (2015): 45-60.

- Jové Monclús, Glòria, i Meritxell Simón-Martín. “Los cursillos de Selección a l’Escola Normal de Lleida: proposta formativa en xarxa.” *Shikar: revista del Centre d’Estudis Comarcals del Segrià*, no. 11 (2024): 77-82.
- Pérez Galán, Mariano. *La enseñanza en la Segunda República Española*. Madrid: Cuadernos para el dialogo Edicusa, 1975.
- Salomó Marquès Sureda. “Dolors Piera Llobera: passió per l’escola i la política.” A *Les mestres freinetistes dels anys trenta*, editat per Ferran Zurriaga i Agustí, 15-28. Castelló: Universitat Jaume I, Servei de Comunicació i Publicacions, 2013.
- Simón-Martin, Meritxell, i Glòria Jové Monclús. “Los «Cursillos de Selección Profesional» en la Escuela Normal de Lleida (1932): una revisión historiográfica.” *Historia y Memoria de la Educación*, no. 19 (2024): 49-78
- Simón-Martin, Meritxell, Glòria Jové Monclús, i Felip Niubó. “El mar com a paisatge pedagògic: Freinet, el moviment Batec, i els cursillos de selecció professional a l’Escola Normal de Lleida.” *Temps d’educació* no. 66 (2024): 11-34.
- Vega Gil, Leoncio. “Hacia la formación universitaria del maestro. Zamora (1931-1936).” A *L’Université en Espagne et en Amérique Latine du Moyen Âge à nos jours*, editat per Guereña, Jean-Louis i Fell, Ève-Marie, 203-222. Tours: Presses universitaires François-Rabelais, 1998.